

LA PROPAGADORA BALEAR DE ALUMBRADO, SA UNA IMPORTANT SOCIETAT INQUERA

Gabriel Fiol i Mateu

Aquest treball té com a objectiu oferir algunes dades d'aquesta important societat, extretes del fons documental de GESA que es troba dipositat a l'Arxiu del Regne de Mallorca.

Encara que fundada a Palma l'any 1898 on estaven les oficines, l'any 1902 s'aprovà que la Comissió Permanent estàs radicada a Inca amb la facultat de poder fer operacions bancàries. L'any 1913 es traslladà a Inca la comptabilitat i a l'any 1914 la documentació i l'arxiu, i es tancaren definitivament les oficines de Palma.

Les fites més importants de la companyia foren:

1898: constitució.

1911: compra de la central hidroelèctrica del Gorg Blau.

1918: se suprímí el servei de gas.

1926: compra de la central d'electricitat de Selva.

1930: la societat és absorbida per Gas y Electricidad, SA.

PRIMERES PASSES

Encara que la societat no es constituí fins dia 11 de juliol 1898, per acord de l'Ajuntament d'Inca de dia 21 de gener del mateix any, es concedí permís per construir una central per al subministrament de gas i s'aprovà també que les obres estarien lliures d'arbitris vist que es tractava d'una iniciativa important per al progrés d'Inca. Es posà la condició que, si en un futur l'Ajuntament volgués emprar el gas per il·luminar les vies públiques, es beneficiaria d'un 10% de descompte sobre la tarifa pública.

El terreny que compraren era conegut com s'Hort d'en Duran (a un altre document es deia s'Hort de sa Mostra o de na Joana) i era propietat de Joaquim Gelabert. En ell hi havia

construït un velòdrom amb un camí per accedir-hi, que també comprarien quan l'esmentat velòdrom acabàs el contracte. S'havia d'amidar exactament la capacitat del terreny i es pagaria al preu de 7.000 PTA la quarterada, en aquesta forma: 6.000 PTA en accions de la companyia que s'havia de constituir i la resta en metàl·lic.

Abans de constituir-se la societat, dia 9 de juliol de 1898, el governador civil informà Florentino García Bergua que tenia permís per instal·lar canonades de ferro a les carreteres de Palma a Alcúdia i de Lluç a Santanyí en el seu pas per la zona urbana d'Inca, destinades a subministrar gas. Havien d'estar a una fondària mínima de 75 cm i s'havien de reparar els desperfectes que ocasionarien.

La societat es formalitzà a Palma dia 11 de juliol de 1898 en escriptura pública davant el notari Josep Alcover i Maspons. El mateix dia es constituí el Consell d'Administració amb el nomenament de president a favor de Joaquim Gelabert Massip i de Josep Estela Tomàs com a secretari.

Dia 18 de juliol del mateix 1898 s'aprovà que les instal·lacions interiors les faria Gabriel Guasp i Alzamora. També atorgaren poder al vocal Gaspar Calvet per poder signar les escriptures de compra dels terrenys dits s'Hort de sa Mostra o de na Joana, on s'edificaria la fàbrica de gas. Igualment que el material contractat per la societat La Maquinista Naval fos acceptat per La Propagadora de Alumbrado, SA. Quatre dies després anomenaren com a cap industrial de la fàbrica Casimiro Calvet, que cobraria un sou de 100 PTA amb l'obligació de viure al propi edifici de la fàbrica.

Dia 27 d'agost següent s'aprovà deixar gratuïtament el comptador a les monges de la Caritat de St. Francesc i que l'import dels ramals del carrer a les cases fos a càrrec de la companyia. Per a la propera festa d'inauguració, s'aprovà pagar el refresc i que es convidàs el governador, autoritats locals i diputats provincials del partit d'Inca, que la benedicció fos a les 17.30 de l'horabaixa, seguida de refresc i encesa del gas.

Dia 12 de setembre de 1898 s'acordà donar dos mesos de termini al fogoner Joan Cànaves perquè prengués possessió del càrrec i que el carbó de coc resultant de la destil·lació del gas es vengués a 2,50 PTA cada 40 quilograms, a peu de fàbrica.

Dia 3 d'octubre de 1898 s'acordà fer els metres necessaris de canonades per a l'enllumenat públic d'Inca. També acordaren rebaixar el preu del lloguer dels comptadors, que quedà així: de tres metxers, 40 cèntims; de cinc metxers, 65 cèntims; i de deu metxers 85 cèntims.

Dia primer de desembre de 1898 s'aprovà pujar el preu del gas a 95 cèntims el metre cúbic del qual el 10% seria per a l'Estat. També que la companyia instal·laria pel seu compte, però retenint-ne la propietat, la canonada de l'església parroquial des de la sagristia al cor. Dia 2 de gener de 1899 s'aprovà instar la Maquinaria Naval que activàs la nova canalització a Inca. També nomenar director industrial Conrad Planas en lloc de Gaspar Calvet.

Dia 23 d'agost de 1899 el president Joaquim Gelabert presentà el primer informe als accionistes. Segons aquest els resultats del primer any havien estat escassos a causa, sobretot, de les circumstàncies anormals que vivia Espanya derivades de la desastrosa

guerra que havia mantingut amb els Estats Units. Això va obligar, a fi de poder inaugurar la fàbrica, a comprar el carbó al preu el doble del vigent feia un any. Destacava que els veïns d'Inca no havien respost als esforços que havia fet la companyia per tan útil millora, però que esperava que per al pròxim exercici augmentaria el consum. En tancar el primer any tenien 162 abonats i 100 fanals per a l'enllumenat públic d'Inca. Així i tot es pogué pagar un dividend d'una pesseta per acció a canvi del cupó número 1. Del setembre de 1898 al juny de 1899 es produí un total de 29.704 de metres cúbics de gas, essent el mes amb més demanda el desembre de 1898 amb 3.876 metres cúbics, dels quals 2.626 per a particulars i 1.250 per l'enllumenat públic.

LA PRODUCCIÓ DE GAS

Com s'ha dit en el capítol anterior, la finalitat de La Propagadora Balear de Alumbrado era el subministrament de gas per a l'enllumenat d'habitatges i vies públiques. El sistema d'obtenció del gas era la coquitació o destil·lació seca de l'hulla que consistia a exposar aquest carbó tancat dins recipients especials anomenats retortes, a temperatures en augment i fora del contacte amb l'aire. Com a producte principal donava el gas i com a subproductes, el carbó de coc i quitrà.

El dia 2 de novembre de 1899 aprovaren allargar la xarxa inicial amb la canalització del carrer de Lloseta fins al col·legi i a la carretera a Palma fins a la nova fàbrica de teixits.

Dia 1 d'octubre de 1900 aprovaren el conveni amb l'Ajuntament d'Inca de canviar l'enllumenat públic pel més modern d'incandescència. Les despeses serien satisfetes per la companyia i l'Ajuntament les reintegraria en un període de 5 anys.

Els primers usuaris d'Inca trobaven el sistema bo i pràctic, però un poc car. Per això, en data 10 d'octubre de 1900, dirigiren una carta a la societat, amb signatures que ocupen set folis, exposant que el preu a què era facturat el gas, 35 cèntims el metre cúbic, era car comparat amb l'enllumenat per petroli i amb el preu d'altres companyies de gas. Si a aquest preu se sumava el que havien pagat per les instal·lacions, resultava un servei molt oneros. Per tant, amenaçaven que si no es rebaixava el preu a 25 cèntims es donarien de baixa.

La junta que governava La Propagadora Balear de Alumbrado contestà que no era possible abaixar el preu del gas fins que no es duplicàs el consum i que la comparació amb el petroli era incorrecta, considerant les millors condicions del gas. A més, la companyia en tres anys sols havia repartit un dividend del 3%, cosa que demostrava que no era bon negoci.

Dia 4 de novembre de 1901 s'aprovà el contracte amb Gabriel Guasp per cuidar-se de l'encesa i apagament dels fanals públics i de la seva reparació.

Per incrementar el consum de gas, la Junta Directiva autoritzà la Comissió d'Inca a col·locar gratuïtament les canonades de plom a cases particulars, així com els fogons del núm. 3 i núm. 4.

Davant la competència de l'electricitat que començava a instal·lar-se a Inca, dia 13 de juny de 1905, s'autoritzà la Comissió d'Inca per fer un abonament del 10% als clients que sols usaven gas i no tenguessin instal·lació elèctrica.

Dia 1 de febrer de 1902 s'aprovà la reforma de la fàbrica de gas a càrrec de la Maquinista Naval.

L'augment del consum requeria noves instal·lacions. Així dia 13 d'abril de 1908 s'aprovà el contracte per fer un forn nou sota la direcció d'Antonio Pasiego. I dia 18 de setembre de 1912, l'adquisició d'un nou gasòmetre. Dia 22 de juny de 1913 es reafirmaren de fer el forn nou aprovat l'any 1908 i que dit senyor Pasiego indicaria el nombre de retortes que necessitaria.

Dia 22 de novembre de 1915 aprovaren els plànols per reformar la fàbrica de gas a fi d'augmentar la producció.

Un important entrebanc per a la fabricació de gas fou la Primera Guerra Mundial, que deixà sense subministrament de carbó la societat. Per resoldre el problema es feren proves per fer gas a partir de llenya, cosa que resulta catastròfica.

Dia 22 de novembre de 1917, a conseqüència del dit fracàs, s'aprovà fer gestions amb l'Ajuntament d'Inca per substituir els fanals de gas per altres d'elèctrics.

A pesar d'aquestes dificultats, dia 28 de febrer de 1918 s'aprovà fer un nou gasòmetre de pedra i morter, obra que finalment no es realitzà.

Dia 26 de març de 1925 s'aprovà suprimir el càrrec de tècnic de la secció de gas, ja que es tenia el propòsit de no reprendre el servei suprimit des de 1917.

Encara es produïa una petita quantitat de gas destinada als motors que generaven electricitat. Però dia 27 d'agost de 1925 s'aprovà vendre els aparells per a la fabricació de gas, atès que es tenia el propòsit d'usar motors de gasoil per moure les dinamos.

Per compensar comptablement la pèrdua de valor que suposava el desballestament de la fàbrica de gas que s'estava efectuant, dia 31 de desembre de 1925, s'aprovà valorar, a afectes comptables, la presa del Gorg Blau en 100.000 PTA.

COMPRA DE LA CENTRAL ELECTRICA DEL GORG BLAU

Les primeres proves per introduir l'electricitat a Inca, les realitzà la companyia Antonio Bibiloni y Cía. SL Antoni Bibiloni Pericàs, natural de Santa Eugènia, era l'amo de la possessió de Massanella. A un viatge que féu a València portà una dinamo que aplicà a un molí fariner d'aigua, de roda vertical, que funcionava a aquella possessió. En vista dels bons resultats decidí aprofitar l'aigua del Gorg Blau per produir electricitat i explotar-la comercialment. Dia 5 de març de 1905 s'inaugurà el servei a Mancor.

Dia 2 de gener de 1906 es constituí la societat Antonio Bibiloni y Compañía, SL davant el notari Josep Socias Gradolí tenint com a socis fundadors Antoni Bibiloni Pericàs, arrendador; Jaume Capó i Mateu, empleat d'Inca; Miquel Beltran i Prats, boter d'Inca; Bernat Oliver Morro, picapedrer d'Escorca; i Rafael Coll Homar, propietari d'Inca. La finalitat de la societat era produir electricitat i distribuir-la a Mancor, Caimari, Selva i Inca.

La falta de cabal del Gorg Blau posà en serioses dificultats el subministrament d'energia. Tant fou així que dia 5 d'agost de 1906 s'aprovà donar-se de baixa de la contribució industrial

ja que no hi havia aigua per funcionar la turbina ni una hora al dia. Dia 19 de desembre del mateix 1906 s'acordà tornar-se a donar d'alta a primer de gener de l'any vinent.

Continuaven els problemes de falta d'aigua al Gorg Blau, per això dia 13 de setembre de 1908 s'acordà un conveni amb Gaspar Perelló, propietari de la central elèctrica d'Alaró, segons el qual aquest subministraria a Antonio Bibiloni y Cía., SL durant sis mesos, incloent-hi l'estiu, electricitat per la xarxa d'Inca, Selva, Mancor i Caimari, des de la posta del sol a les 12 de la nit i des de les 4.30 de la matinada a la sortida del sol. Durant la resta de l'any ho faria quan fos requerit. Gaspar Perelló rebria la meitat de la facturació als clients, assegurant un mínim de 600 PTA mensuals. Durant l'hivern es pagaria a proporció dels dies en què s'utilitzaria la seva electricitat. Quan sobràs aigua al Gorg Blau se subministraria l'energia sobrant a Gaspar Perelló de forma gratuïta. El conveni seria per 12 anys.

La Propagadora Balear de Alumbrado, vista l'acceptació que tenia l'electricitat entre els inquers, decidí incorporar aquesta energia a la seva oferta de gas. Dia 12 de desembre de 1910 el Sr. Vidal informà de les negociacions que havia fet per incorporar la companyia del Gorg Blau a la societat i va esser autoritzat a continuar-les. Dia 6 de març de 1911 dit senyor Vidal va rebre el poder de la societat perquè signàs l'escriptura de compra de les instal·lacions elèctriques de A. Bibiloni y Cía, SL.

Dia 14 de març de 1911 es redactà el contracte privat per la compra del Gorg Blau. Es pagaria amb 1.126 accions de La Propagadora Balear de Alumbrado. Tres dels propietaris d'A. Bibiloni y Cía. SL formarien part del Consell d'Administració de la compradora. Els béns de la societat absorbida eren:

- La fàbrica d'electricitat a la possessió del Cals Reis del terme d'Escorca.
- Servitud d'aigua del Gorg Blau.
- Concessió d'Obres Públiques per instal·lar els servei elèctric a Inca, Selva, Mancor i Caimari.
- Una turbina de 133 cavalls de força moguda pel salt d'aigua.
- La línia del Gorg Blau a Mancor i Inca amb 6 transformadors.
- La línia telefònica.
- Les xarxes de baixa tensió d'Inca i Mancor.

Dia 8 d'abril de 1911 s'autoritza el president Joaquim Gelabert perquè rebés en nom de La Propagadora Balear de Alumbrado els béns que foren de la societat A. Bibiloni y Cía, SL.

Dia 30 de juny de 1911 es va fer l'escriptura pública de compra davant el notari Jaume Vidal i Jaume.

Aviat sorgiren problemes de falta de cabal d'aigua. Dia 13 de maig de 1911 es decidí deixar de subministrar electricitat per falta d'aigua. Es pensà arribar a un acord amb Gaspar Perelló d'Alaró per rebre energia, però es decidí esperar el resultat de la nova maquinària que s'esperava instal·lar en el Gorg Blau.

Per millorar el rendiment del Gorg Blau, dia 7 d'agost de 1911 s'aprovaren les obres per alçar el mur de contenció de la presa per retenir més aigua. També s'aprovà sol·licitar al capità d'artilleria Alonso Esteben que donàs la seva opinió sobre la nova maquinària que s'hi volia instal·lar.

Dia 13 de març de 1912 s'aprovà desmuntar els aparells de la fàbrica del Gorg Blau, vist que en poc temps es rebrien els nous.

Dia 18 de novembre de 1917, La Propagadora Balear de Alumbrado i la Sociedad de Energía Eléctrica Balear signaren un conveni segons el qual la primera passaria electricitat del Gorg Blau a la segona quan en sobràs, i la segona faria el mateix quan fos necessari. A final d'any es liquidaria la diferència al preu de 30 cèntims per kilowatt/hora.

Dia 20 d'octubre de 1921 s'aprovà la compra de les fonts de la possessió de Turixant d'Amunt, a més de la servitud d'un aqüeducte, per augmentar el cabal d'aigua destinada a produir electricitat.

Aquesta central hidroelèctrica produí energia fins a l'any 1969, essent llavors propietat de GESA.

LA FÀBRICA D'ELECTRICITAT D'INCA

La creixent demanda d'electricitat i la dificultat de la central del Gorg Blau per cobrir-la mogué la societat a fabricar-la dins el recinte de la fàbrica de gas d'Inca. Dia 15 d'abril de 1912 s'aprovà l'adquisició i instal·lació d'una dinamo moguda per un motor de gas ric, el que produïa la companyia, a fi de complementar l'energia elèctrica del Gorg Blau.

Dia 20 de maig de 1912, des de l'oficina de Palma, s'autoritza la Comissió d'Inca a anunciar i subhastar la nova central d'Inca.

Dia 19 de maig de 1913, vist que la prova que s'havia fet amb el motor que havia de moure la dinamo de la central d'Inca havia estat satisfactòria, encara que no havia pogut desenvolupar la màxima potència, i comptant amb l'informe favorable de l'enginyer, s'aprovà la seva compra.

Dia 21 de febrer de 1916 s'aprovà l'adquisició d'un altre motor i alternador o dinamo segons l'oferta feta per AEG per augmentar la producció d'electricitat.

Dia 24 d'agost de 1916, vist que ja es tenia muntat el nou motor, però que encara no s'havia rebut l'alternador, s'aprovà instar AEG al prompte subministrament, ja que la demora causava greus perjudicis a La Propagadora Balear de Alumbrado.

Prova de la bona acceptació de l'electricitat és que dia 23 d'octubre de 1918 s'aprovà que el subministrament elèctric es fes durant les vint-i-quatre hores del dia. A més, per incentivar el consum, s'aprovà reduir les tarifes per la força motriu.

Dia 30 de novembre de 1922 s'aprovà que el cable d'alta tensió que unia la central amb el transformador del carrer de les Garroves fos subterrani, ja que l'existent aeri era molt perillós.

A causa que augmentava, de cada vegada més, la demanda d'energia elèctrica, dia 31 de maig de 1923 s'aprovà fer un estudi per augmentar la potència de les centrals elèctriques.

Dia 28 de juny de 1923 s'aprovà que el tècnic de la societat, l'enginyer Josep Zaforteza Musoles, anàs a Barcelona per observar l'estat d'un motor de 175 HP que els havia estat ofert, a fi de comprovar si era convenient comprar-lo.

Dia 30 d'agost de 1923 el Consell d'Administració quedà assabentat que l'enginyer havia desaconsellat la compra de l'esmentat motor.

Dia 25 d'octubre de 1923 s'aprovà la compra d'un motor dièsel de 300 cavalls de força de la marca Deutz per 103.000 PTA per augmentar la potència de la central elèctrica d'Inca.

Dia 20 de novembre de 1923 s'aprovà la compra d'un alternador de la casa Siemens, per la mateixa central, pel preu de 43.100 PTA.

Dia 23 de juliol de 1926 aprovaren la compra d'un altre motor per a la central d'Inca, de la marca Otto Legítimo, de 300 a 360 HP, i també un alternador pel mateix.

Els motors de la central d'Inca subministraren electricitat a la xarxa fins a l'any 1956, en què comença a funcionar la primera central d'Alcúdia construïda per GESA, propietària de l'INI.

LA CENTRAL ELÈCTRICA DE SELVA

La societat Energía Eléctrica Zaforteza, SL es constituí a Selva l'any 1925 i començà a subministrar electricitat l'any següent, aprofitant el lignit de les mines de dita localitat.

Des d'un principi establí un conveni de cooperació amb La Propagadora Balear de Alumbrado que anà augmentant fins que finalment la segona absorbí la primera.

Dia 28 de desembre de 1925 els apoderats d'ambdues companyies signaren un acord segons el qual Energía Eléctrica Zaforteza subministraria tota l'electricitat que produís la central de Selva de manera exclusiva a La Propagadora Balear de Alumbrado sense poder-ho fer a altres entitats. El preu seria de 17 cèntims kilowatt/hora pagadors mensualment. L'energia generada per la turbina del Gorg Blau tendria preferència per esser propietat de La Propagadora Balear de Alumbrado. El funcionament d'ambdues centrals en paral·lel seria des de les 6 del matí a les 24 hores. Si la demanda d'energia superàs la proporcionada per les centrals de Selva i el Gorg Blau i fos insuficient, es podrien connectar a la xarxa produïda pels motors de la central d'Inca. Si es necessitàs més potència, ambdues companyies es posarien d'acord per solucionar el problema.

Davant la demora a subministrar energia per part de la central de Selva, dia 15 de juliol de 1926, s'aprovà instar el marquès del Verger, president d'Energía Eléctrica Zaforteza, que concretàs quan començaria La Propagadora Balear de Alumbrado a rebre electricitat, ja que segons el contracte signat havia d'haver començat dia primer del passat mes de maig.

Dia 22 de juliol de 1926, el Consell d'Administració quedà assabentat que, segons el gerent d'Energía Eléctrica Zaforteza, la central de Selva començaria a funcionar al final del proper mes d'agost.

L'adquisició de la companyia selvatgina es féu per fases. Primerament La Propagadora Balear de Alumbrado adquirí les xarxes de distribució. Així dia 12 d'abril de 1926 davant el

notari d'Inca Luís Cerdó i Pujol, el representant d'Energía Eléctrica Zaforteza, que era Lluís Zaforteza Villalonga, i el de la companyia inquera Pere Balle Garau acordaren que aquesta darrera companyia aportaria a la societat inquera la línia d'alta tensió entre Selva, Inca, Llubí, Muro i Santa Margalida, com també les xarxes de distribució dels pobles de Selva, Llubí, Muro, Inca i Santa Margalida, la xarxa telefònica i concessions administratives i altres drets de dites xarxes. Tot això a canvi de 500 accions de La Propagadora Balear de Alumbrado d'un valor nominal de 500 PTA, que totalitzava la quantitat de 25.000 PTA.

El mateix dia 12 d'abril de 1926, davant el mateix notari, La Propagadora Balear de Alumbrado adquirí d'Energía Eléctrica Zaforteza els aparells de protecció i instal·lacions a les casetes d'Inca, Selva, Llubí, Muro i Santa Margalida, més dos transformadors amb els seus trasts a Inca, dos més a Llubí, un a Muro, un a Santa Margalida i un a Son Catiu d'Inca. Més 199 comptadors, cables, postes i altres instal·lacions, tot a canvi de 342 accions de 500 PTA cada una, totalitzant 171.000 PTA.

Dia 26 d'agost de 1927, el Consell d'Administració de La Propagadora Balear de Alumbrado aprovà el conveni provisional signat pel president i el marquès del Verger, president d'Energía Eléctrica Zaforteza, per la compra, per la primera, de la fàbrica i terrenys de la central de Selva, a canvi d'accions. Anteriorment el marquès del Verger s'havia compromès a subministrar el carbó que necessitaria la central de Selva, de les seves mines ubicades a aquesta localitat, al preu de 15,50 PTA la tona.

Dia 29 de setembre de 1927 el president de La Propagadora Balear de Alumbrado informà el Consell d'Administració que s'havia personat a la central de Selva per fer-se'n càrrec.

Dia 6 de desembre de 1927, davant el notari Manuel Cerdó i Pujol, Energía Eléctrica Zaforteza traspasà a La Propagadora Balear de Alumbrado els béns que tenia a la central de Selva i que eren: una caldera de vapor Balcok & Wilcok, un grup turboalternador, un transformador de 400 kilowatts, un transformador de 50 kilowatts, una bomba d'alimentació, un purificador d'aigua, una motobomba per a l'aigua, tres rotors elèctrics, un quadre distribuïdor, una xemeneia de 40 metres d'altura, a més d'altres aparells complementaris, a canvi de 890 accions de 500 PTA cada una de la societat compradora, amb un total 445.000 PTA.

El mateix dia i davant del mateix notari es féu el traspàs de la finca on estava la central de Selva, dita s'Ametlerar, amb una casa antiga, l'edifici de la fàbrica i un safareig, d'una superfície de 58 àrees i 9 centiàrees. Això a canvi de 100 accions de 500 PTA cada una, amb un total 50.000 PTA dels valor dels immobles.

Dia 29 de desembre de 1927 s'aprovà augmentar la potència a base de vapor de la central de Selva.

Dia 20 de febrer de 1928 s'aprovà adquirir una turbina de vapor a la casa B. Boverí destinada a la central de Selva.

Aquesta central es desmuntà després de l'absorció de La Propagadora Balear de Alumbrado per Gas y Electricidad, SA.

XARXES DE SUBMINISTRAMENT

En aquest capítol s'estudiarà la política d'expansió de la companyia i de les xarxes elèctriques que la feren possible.

Dia 15 d'abril de 1912, poc temps després de comprar la central del Gorg Blau, s'aprovà sol·licitar al Sr. Esteben que miràs d'aconseguir la concessió governativa per subministrar electricitat als pobles de Campanet i Búger.

Dia 18 de desembre de 1912 s'aprovà la compra del material necessari per la nova línia elèctrica a Selva i Caimari.

Dia 22 de juny de 1913 s'aprovà fer una caseta de distribució a Mancor.

Dia 25 de setembre de 1914 s'aprovà portar l'electricitat fins a la possessió de Son Vivot a compte de la marquesa del mateix nom. La Propagadora Balear de Alumbrado pagaria la línia i un operari que faria la instal·lació necessària per a la il·luminació de la possessió.

Dia 23 de maig de 1917, la companyia i D. Manuel Fuster, propietari de Son Fuster i Son Gual, signaren un acord segons el qual aquest deixaria passar per les seves propietats la línia que havia de portar l'electricitat als pobles de Campanet i Búger, i la companyia a càrrec seu faria una línia fins a Son Fuster on instal·laria un transformador de baixa tensió. La instal·lació des d'aquest transformador fins a les cases seria a càrrec del Sr. Fuster, que es comprometé a pagar l'energia consumida.

Dia 27 de juliol de 1922, vist l'augment del consum d'electricitat i no podent adquirir un nou motor de gran potència, s'acordà deixar de servir els pobles de Búger i Campanet, i vendre les instal·lacions que la companyia tenia en aquells pobles.

Dia 31 d'agost de 1922 s'aprovà la venda a D. Pere Montaner, comte de Perelada, la línia d'alta tensió des de Son Vivot a Búger i Campanet, les línies de baixa tensió de dits pobles, els seus transformadors i altres accessoris, així com la línia telefònica que unia Son Vivot amb Búger i Campanet. A Son Vivot hi havia una centraleta d'electricitat amb un motor de gas pobre i un alternador de 60 kW marca Siemens a 4.800 volts.

Vistes les noves circumstàncies que vivia la companyia, es decidí ampliar l'àrea de servei elèctric. Dia 28 de maig de 1925, considerant el resultat de les converses mantingudes amb Eléctrica Mallorquina, SA d'Alcúdia, que a més servia sa Pobla i Pollença, s'acordà que aquesta entregaria a La Propagadora Balear de Alumbrado les seves línies d'alta i baixa tensió a canvi d'accions.

A fi d'augmentar la producció d'electricitat i construir noves línies, dia 30 de juny de 1925 s'aprovà augmentar el capital social amb 1.200 accions de 500 PTA cada una.

Dia 21 de gener de 1926 s'aprovà el subministrament d'electricitat per a l'enllumenat públic de Mancor de la Vall a base de 25 PTA per 9 làmpades que estarien enceses des de la posta de sol fins a mitjanit, amb l'encesa i apagada a càrrec de l'Ajuntament. Dia 18 de febrer es donà compte que l'Ajuntament de Mancor de la Vall havia acceptat els requisits per

a l'enllumenat públic, amb la condició que la companyia instal·làs un fil que permetés encendre i apagar els llums d'una sola vegada. S'aprovà estudiar aquesta possibilitat. Dia 11 de març s'aprovà pagar un terç d'aquest fil i la resta que fos a càrrec de l'Ajuntament.

Dia 30 de gener de 1926 s'aprovà que la societat es faria càrrec de l'enllumenat públic de Selva, amb la condició que l'Ajuntament d'aquest poble pagaria les primeres làmpades de 25 bugies i també cuidaria l'encesa i apagada de la il·luminació.

Dia 18 de febrer de 1926 s'aprovà fer un estudi per subministrar electricitat a Sencelles i Costitx.

Dia 4 de març de 1926 s'acordà iniciar converses amb l'Ajuntament de Selva a fi de subministrar electricitat als nuclis de Biniamar i Moscarí.

Dia 23 de juliol de 1926 el Consell d'Administració quedà assabentat de l'acord a què s'havia arribat amb Eléctrica Mallorquina, SA d'Alcúdia per adquirir les xarxes d'alta i baixa tensió, transformadors amb els edificis on estaven allotjats i els quadres elèctrics pertinents, pel preu de 454.000 PTA, que serien satisfetes amb accions de La Propagadora Balear de Alumbrado. Fins que aquesta societat no compràs els motors per servir la xarxa comprada, la companyia venedora continuaria aportant electricitat. També s'aprovà que els membres de la Junta Directiva de la societat absorbida formarien part del Consell d'Administració de la compradora.

Dia 27 de novembre de 1926 es formalitzà la venda davant el notari Manuel Cerdó i Pujol, actuant Pere Balle i Grau com a representant de la compradora i Josep Zaforteza Musoles de la venedora. La venda comprenia un tros de terra a Alcúdia, vora la porta del Moll, una casa i corral a sa Pobla, concessió administrativa per fer una fàbrica d'electricitat a sa Pobla i diverses línies, tot valorat en 50.000 PTA. El mateix dia i davant el mateix notari es féu l'escriptura d'altres béns comprats, incloent aparells de protecció, 14 transformadors, 553 comptadors, mobles i línies de baixa tensió, pel valor de 404.000 PTA.

Dia 14 de maig de 1926 D. Antoni d'Espanya i Serra acordà amb La Propagadora Balear de Alumbrado la venda de la xarxa de distribució elèctrica de Sineu amb tots els béns i drets pertinents, per 35.000 PTA, fent-se notar que els comptadors eren dels usuaris. El venedor, que era el comte d'Espanya, tenia la concessió per Reial Ordre de 10 de juny de 1912. La venda no incloïa la central productora.

Dia 23 de febrer de 1928 s'aprovà estudiar si seria possible subministrar electricitat a Montuïri, ja que feia més d'un mes que la central d'aquest poble estava parada. Per això tenia el suport del seu ajuntament. No fou possible per falta de força a les centrals de La Propagadora Balear de Alumbrado.

Dia 1 de març de 1928 es rebutjà semblant petició de l'Ajuntament de Sant Joan.

Dia 24 de maig de 1928 s'informà el Consell d'Administració que ja estava acabat el servei d'enllumenat públic del Port de Pollença a càrrec de la companyia. També dia 27 del mateix mes i any es comunicà que des del dia anterior estava en funcionament l'enllumenat públic de Sineu.

L'any 1930, en què La Propagadora Balear de Alumbrado fou absorbida per Gas y Electricidad, SA, la primera donava servei a Inca i als pobles de Selva i els seus llogarets, Mancor de la Vall, sa Pobla, Alcúdia, Pollença, Llubí, Muro, Santa Margalida i Sineu.

ABSORCIÓ PER GAS Y ELECTRICIDAD, SA

La companyia Gas y Electricidad, SA, fou fundada a Palma l'any 1927 a partir de la fusió de dues companyies. Inicialment molt vinculada al financer Joan March Ordinas, amb la col·laboració del qual fou adquirida per la companyia americana de Filadèlfia Unitet Utilities and Service Corporation. Aquesta societat adquirí accions de La Propagadora Balear de Alumbrado. Segons certificació de la Banca March, datada de 22 de desembre de 1928, la societat americana hi tenia dipositades 4.187 accions de 100 PTA, 1.113 accions de 900 PTA i el resguard provisional de 990 accions de 500 PTA de la societat inquera.

En el Consell d'Administració de dia 13 de desembre de 1928, vist que hi havia notícies que una societat estrangera havia adquirit la majoria d'accions de La Propagadora Balear de Alumbrado, aprovà convocar una Junta General per si els nous propietaris volien canviar l'orientació de la societat.

Dia 30 de març de 1930 es reuní per darrera vegada el Consell d'Administració de La Propagadora Balear de Alumbrado, a la qual s'acordà repartir 2.700 PTA a raó de 337,50 PTA a cada conseller i que eren Gregori Balaguer, Jaume Vidal, Lucio Riera, Rafael de Lacy, marquès del Verger, Joan Massanet, Pere Dezcallar i Tación i H. H. Patterson.

A la Junta General extraordinària celebrada dia 6 d'abril de 1930 a Palma, en el domicili de GESA, presidida per Joan Massanet i en presència dels següents accionistes: Jaume Vidal amb 200 accions, Rafael de Lacy amb 2.000 accions, Gregori Balaguer amb 200 accions, Noble L. Clay amb 2.767 accions i John Jaeger amb 2.000 accions, les quals representaven gairebé la totalitat del capital, aprovaren la fusió amb GESA a partir de dia 1 de març pròxim, canviant les accions de la societat absorbida per altres del mateix valor nominal de l'absorbent.

Les propietats de La Propagadora Balear de Alumbrado en el moment de la seva incorporació a GESA eren:

- A Inca, edificis i terrenys que comprenien una porció de finca de 260 destres que tenia servitud de pas des de la carretera d'Alcúdia, on hi havia edificades les oficines, el passadís per a les brigades, les centrals dels motors dièsel, l'edifici on havien estat els motors de gas, sala de forns de l'antiga fàbrica de gas després habilitada per a laboratori, magatzems, edifici taller, caseta per a bombes d'aigua, dipòsit d'aigua de 700 metres cúbics, un altre dipòsit de 300 metres cúbics, porxo per a vehicles i la bàscula per a carros.
- A Selva, terreny de 58 àrees on hi havia la sala de màquines, la caldera i sala d'alta tensió, un dipòsit d'aigua de 300 metres cúbics i altres tres dipòsits accessoris.
- En el Gorg Blau, tres safareigs, sèquies, canonades i diverses fonts.
- Casetes a diversos pobles per a transformadors.
- Alguns edificis i terrenys a Alcúdia, sa Pobla i Pollença.
- Enllumenat públic d'Inca.
- Maquinàries de les centrals del Gorg Blau, Inca i Selva.
- Xarxes elèctriques a Alcúdia, sa Pobla, Pollença, Llubí, Mancor de la Vall, Muro, Santa Margalida, Inca, Selva i Caimari.

- Línies d'alta tensió que unien tots els pobles servits per la companyia.
- Transformadors i comptadors.
- Línies telefòniques que unien el Gorg Blau, Mancor, Selva, sa Pobla, Alcúdia i la central de Selva.
- Laboratoris.
- Materials diversos.
- Estació meteorològica del Gorg Blau.

Tot valorat en 4.340.947,86 PTA.

ALTRES NOTÍCIES

Descrites les línies generals del que va esser la companyia La Propagadora Balear de Alumbrado, en aquest capítol es donaran notícies disperses, algunes poc importants, però que donen constància del batec de l'entitat, alhora que pinzellades humanes dels directius, tècnics, obrers i clients. Les dades han estat extretes de les actes del Consell d'Administració, de la Comissió Permanent i de les juntes generals.

A la primera Junta General celebrada dia 23 d'agost de 1899, ja esmentada anteriorment, també es proposà estudiar si seria possible muntar una fàbrica de gel, cosa que no es va fer, així com crear una secció de banca i crèdit, que sí va funcionar durant alguns anys.

Dia 1 de gener de 1900, el Consell d'Administració quedà assabentat d'una comunicació de l'Ajuntament d'Inca agraïnt el servei gratuït de gas per la il·luminació extraordinària feta amb motiu de les festes per la concessió pel govern de SM del títol de Ciutat a la fins llavors vila d'Inca.

Dia 2 de gener de 1900 s'aprovà cobrar el mateix preu pel lloguer de comptadors a pesar que s'havien pujat un 10%. També autoritzar el director perquè instal·làs llum de gas a les oficines de la companyia quan es posàs en funcionament la nova fàbrica.

Dia 1 de febrer de 1900 s'aprovà dotar d'impermeables els farolers que encenien i apagaven els fanals d'Inca.

Dia 1 de febrer de 1902 s'aprovà l'emissió de 50.000 PTA en obligacions al portador de 25 PTA cada una, amortitzables a raó de 5.000 PTA anuals a partir de dia 1 de juliol de 1910. També es nomenà fogoner Josep Payeras amb un sou de 10 PTA mensuals.

Dia 1 d'agost de 1902 s'aprovà que la Comissió Permanent tengués la seu a la fàbrica d'Inca i que pogués fer operacions bancàries.

Dia 9 de desembre de 1902 s'aprovà reclamar a l'Ajuntament d'Inca el pagament de les quantitats que devia.

Dia 21 de febrer de 1903 s'aprovà facultar el director perquè nomenàs tenedor de llibres de la sucursal d'Inca Antoni Juan i Grau amb un sou de 5 PTA mensuals.

Dia 14 de novembre de 1904 s'autoritza la Comissió d'Inca que tractàs amb el Sr. Guasp l'augment de la subvenció que rebia per cuidar-se dels fanals d'Inca, ja que aquests havien augmentat.

Dia 12 de novembre de 1906 s'autoritza la Comissió d'Inca per fer les 20 instal·lacions que hi havia pendents, pressupostades en 500 PTA, a compte dels beneficis del darrer exercici.

Dia 29 de juliol de 1906 s'apravà pagar un dividend de 3 PTA per acció.

Dia 14 d'octubre de 1907 s'apravà que el gerent estudiàs el trasllat a Inca de la comptabilitat que llavors es duia a Palma i que ho fes abans del final d'any.

Dia 16 de desembre de 1907 es facultà la Comissió d'Inca perquè estudiàs l'emissió d'obligacions.

Dia 26 d'agost de 1908 constà en acta el sentiment de la junta pel suïcidi del director de la companyia D. Casimiri Calvet, que s'havia disparat un tir el dia en què havia de ser substituït.

Dia 14 de març de 1910 el consell quedà assabentat de l'explosió registrada a la fàbrica d'Inca que va ocasionar desperfectes i cremades a alguns obrers. Es delegà el Sr. Antoni Saniego perquè es traslladàs a Inca per informar-se si els desperfectes eren importants.

Dia 14 de juliol de 1911 s'apravà liquidar els incobrables de la societat, que pujaven 12.106,76 PTA a càrrec del fons de reserva i amortització.

Dia 15 d'agost de 1912 fou elegit com a president del Consell d'Administració D. Joaquim Gelabert i com a secretari, D. Esteve Ribas.

Dia 22 de juny de 1913 s'apravà passar la comptabilitat a Inca per estar més en contacte amb el desenvolupament del negoci.

Dia 21 de juliol de 1913 s'informà que els beneficis del darrer exercici foren 12.682,69 PTA.

Dia 28 d'agost de 1913 s'apravà acudir als tribunals per cobrar el que devia l'Ajuntament d'Inca.

Dia 24 d'agost de 1914 s'apravà el trasllat des de Palma a Inca de l'arxiu i documentació de la societat i suprimir definitivament les oficines de Palma.

Dia 19 d'octubre de 1914 s'apravà que l'energia elèctrica se subministraria des de les 15 hores fins a les 8 hores del dia següent.

Dia 25 de gener de 1915 s'apravà que els empleats dels pobles tenguessin llum elèctrica de franc a canvi de les petites reparacions a les xarxes dels seus pobles. També es nomenà com a director D. Joan Alzina i Llobera per dimissió de D. Joan Suau.

Dia 22 de febrer de 1915 s'apravà abonar la societat al servei telefònic que es tractava d'instal·lar.

Dia 22 de març de 1915 s'apravà l'acord a què s'havia arribat amb l'Ajuntament d'Inca per saldar el deute existent i que pujava a 23.461,97 PTA. Es pagaria en deu terminis anuals sense interessos.

Dia 25 de maig de 1915 s'aprovà gratificar amb 250 PTA els familiars de l'obrer Joan Alzina Mateu, que havia mort a causa d'una descàrrega elèctrica.

Dia 25 d'octubre de 1915 s'aprovà concedir una bonificació del 10% sobre l'import de l'electricitat que consumiria el Teatre d'Inca per il·luminació. També que la societat pagàs la presa d'electricitat de la caserna General Luque.

Dia 9 de novembre de 1915, el secretari de la societat D. Esteve Ribas Borràs entregà a Joana Aina Llompart Campomar de Pollença la quantitat de 2.500 PTA com a indemnització de la mort del seu espòs Joan Serra, com a conseqüència de la descàrrega elèctrica que va rebre dins el terme d'Escorca, a la possessió de sa Mola, per haver topat amb un cable elèctric de la línia Gorg Blau-Inca.

Dia 23 de març de 1916 s'aprovà augmentar el preu del gas a partir del primer de maig pròxim; quedà així: il·luminació i calefacció 50 cèntims metre cúbic, motors 40 cèntims metre cúbic.

Dia 20 de setembre de 1917, per dimissió del director gerent D. Joan Alzina Llobera, quedà nomenat per al càrrec D. Pere Balle Grau.

Dia 22 de març de 1919 acordaren remunerar el director gerent amb 1.500 PTA i destinar 1.917 PTA per als vocals en proporció a la seva assistència a les reunions del Consell d'Administració.

Dia 24 d'abril de 1919 s'aprovà fer gestions per modificar o rescindir el contracte que es tenia amb Energia Elèctrica Balear d'Alcúdia.

Dia 26 d'abril de 1923, per dimissió del secretari D. Esteve Ribas Borràs, fou designat per al mateix càrrec D. Pere Amer Sastre.

Dia 27 de setembre de 1923 s'aprovà entregar la quantitat de 250 PTA a l'empleat de la societat Llorenç Vallori per la implantació d'un braç artificial, ja que havia perdut el seu en un accident laboral.

Dia 27 de febrer de 1924, per mort del president de la societat D. Joaquim Gelabert, aquest fou substituït per D. Jaume Vidal Jaume. S'aprovà adquirir un quadre de distribució per combinar l'energia de la central del Gorg Blau amb la tèrmica de les altres centrals.

Dia 31 de gener de 1924, vist que per equivocació a la darrera reforma dels estatuts aprovada el novembre passat no s'havia especificat el nombre d'accions que donaven dret a votar a les assemblees generals, s'acordà que fos com estava redactat a l'escriptura de constitució de la societat, que donava dret a un vot per cada 20 accions dipositades 24 hores abans de la celebració de la junta.

Dia 25 de juny de 1925 s'aprovà subministrar electricitat de forma gratuïta a la possessió de Massanella de Mancor de la Vall, propietat de D. Bernat Coll, a canvi de permetre passar una línia d'alta tensió per dita finca.

Dia 27 d'agost de 1925, el consell quedà informat que, d'acord amb les normes imperants, s'havien inscrit tots el obrers en el Régimen de Retiro Obrero.

Dia 24 de setembre de 1925 s'aprovà construir una nau dins els terrenys d'Inca, vora la ja existent, pel preu de 7.695,16 PTA a càrrec del mestre d'obres Joan Bisellach.

Dia 29 d'octubre de 1925 s'acordà un agraïment a la companyia d'assegurances Zurich per haver entregat 1.004 PTA als familiars de l'obrer Bartomeu Vallori Cànaves, mort en accident laboral.

Dia 7 de gener de 1926 s'aprovà fer una ferreria dins la fàbrica d'Inca, així com ampliar les oficines i construir una habitació per al maquinista i família.

Dia 30 de març de 1926 es protocol·litzaren els nous estatuts aprovats dia 30 de juny de 1926, davant el notari Manuel Cerdó i Pujol. Els dos primers articles deien: "Artículo primero: continua la SA La Propagadora Balear de Alumbrado. Artículo segundo: tendrá su domicilio en la ciudad de Inca."

Dia 31 de març de 1926 el consell quedà assabentat que la Junta de Govern del Banco de Crédito Balear havia nomenat representant seu al Consell d'Administració de La Propagadora Balear de Alumbrado D. Joan Massanet i Verd.

Dia 29 d'abril de 1926 aprovaren aportar 200 PTA per al monument que es feia a Palma al polític mallorquí D. Antoni Maura i Muntaner. També quedaren informats que ja tenien en servei la camioneta Ford que havien adquirit. Dia 20 de maig acordaren assegurar la furgoneta a la Caja de Previsión y Socorro pels mals que pogués ocasionar.

Dia 17 de juny de 1926 s'aprovà advertir les societats Club Central i Centro Instructivo que, si no pagaven el que devien, els seria tallat el subministrament d'electricitat.

Dia 12 d'agost de 1926, reunió extraordinària de la Junta Directiva. Vist que la Sociedad de Alumbrado por Gas de Palma volia donar servei d'electricitat a alguns pobles que ja en tenien de La Propagadora Balear de Alumbrado, es proposà intentar arribar a un acord ja que el financer D. Joan March Ordinas estava predisposat a això. S'aprovà nomenar una comissió que estudiàs algunes de les formes proposades per arribar a un acord: o que la companyia inquera compràs electricitat a la palmesana o fusionar-se ambdues societats.

Dia 30 de setembre de 1926 es va presentar una proposta financera a fi d'augmentar la producció d'electricitat. Considerant que per a això es necessitaven 400.000 PTA i que per cancel·lar el préstec existent feien falta 600.000 PTA més, es proposà posar en circulació 2.000 obligacions de 500 PTA cada una, al 6% anual d'interès, amortitzables en 30 anys. També es proposà augmentar el capital social amb 800 accions de 500 PTA. Tot s'aprovà per unanimitat.

Dia 18 de novembre de 1926 s'acordà que la caserna General Luque pagàs l'electricitat segons la tarifa general, ja que els motius que s'al·legaren pel fet d'ésser més baixa ja havien desaparegut i perquè hi havia molts d'abonats amb consum semblant, cosa que també obligaria a aplicar-los tarifa reduïda.

Dia 2 de gener de 1927 s'aprovà aportar la quantitat de 25 cèntims per cada obrer i una pesseta per cada membre del Consell d'Administració a la subscripció oberta a favor dels damnificats a les inundacions d'Àfrica i a la construcció de la Ciutat Universitària i Hospital Clínic de Madrid.

Dia 10 de febrer de 1927 es rebutjà la proposta de l'Ajuntament de Muro que ofería una casa a la companyia a canvi de rebre electricitat gratuïta a l'ajuntament, al jutjat i al convent de monges.

Dia 24 de març de 1927 alguns accionistes enviaren un escrit on feien constar que els sotasignats, assabentats del projecte que tenia La Propagadora Balear de Alumbrado d'emetre obligacions hipotecàries, i exposat a la darrera assemblea general, l'aprovaven i el feren seu, expressant que si no podien assistir a la propera assemblea general que constàs la seva aprovació.

Dia 28 d'abril de 1927 es reelegí president D. Joan Massanet i Verd i vicepresident D. Gabriel Siquier Verd. Per dimissió, per motius de salut, del gerent, quedà nomenat per a aquest càrrec D. Josep Zaforteza i Musoles.

Dia 5 de maig de 1927 s'aprovà que els cobradors d'Inca, sa Pobla, Selva, Caimari i Mancor també havien de fer la lectura dels comptadors, per això rebrien un suplement de 125 PTA.

Vist el deute que tenia amb la companyia el fuster Matgí Prats i considerant que seria difícil de cobrar, dia 1 de setembre de 1927 s'acordà encarregar-li 18 seients per a la sala de juntes i així quedarien saldats els seus endarreriments.

Dia 15 de febrer de 1928 s'aprovà comprar un passatge al Sr. Bartomeu Fiol per accedir a la central d'Inca des de la carretera d'Alcúdia pel preu de 2.000 PTA.

Dia 29 de març es reelegiren el president D. Joan Massanet i Verd i el vicepresident D. Gabriel Siquier i Verd.

Dia 1 de març de 1928 s'aprovà comprar un automòbil de tres places per als directius, cosa que resultaria més econòmica per als viatges que es feien a les instal·lacions de la societat. També s'aprovà negar-se a pagar un xot que morí en caure a l'estany del Gorg Blau i que reclamava l'amo de Turixant de Baix.

Dia 19 de juliol de 1928 s'aprovà la petició de la Guàrdia Civil que a les casernes dels pobles que servia La Propagadora Balear de Alumbrado es pagàs a tant alçat en lloc de per comptadors.

Dia 31 de juliol de 1928, el marquès del Verger, com a posseïdor de més de la meitat de les accions de la companyia, comunicà al director gerent que considerava que no s'havien de posar en circulació les accions que es tenien en cartera, vista la seva situació econòmica. Si en la seva absència es decidís posar-les en circulació, ell tenia interès a comprar-ne la meitat.

A un telegrama, datat de dia 1 d'agost de 1928, enviat des de Barcelona i adreçat al president D. Joan Massanet i Verd, es deia: "En representación tenedores actual mayoría

acciones esa sociedad y enterado propósito lanzar acciones actualmente en cartera permitome apelar a honorabilidad usted para que evite prospere semejante acuerdo a no ser mediante porrateo entre accionistas o subasta. Anticipole gracias. Riera Soler.”

Dia 2 d’agost de 1928 D. Lluís Zaforteza i Villalonga, marquès del Verger, intimà un escrit a través del notari Manuel Cerdó i Pujol sol·licitant la celebració d’una junta general sobre les accions en cartera. Considerava que s’havien de vendre al més donant, ja que la societat estava en bona situació econòmica i sabia que hi havia ofertes de 102 duros per cada una, i ell mateix en donaria més. D’acord amb la llei vivent, exigia que els actuals accionistes tenguessin preferència en comprar-ne i també a exigir el dret de retracte.

Dia 4 d’agost de 1928, el mateix marquès amb dit notari es presentà a la seu de La Propagadora Balear de Alumbrado al carrer d’Artà d’Inca per deixar constància notarial de la junta que allà s’havia de celebrar. Havent demanat permís al vicepresident D. Gabriel Siquier i Verd, que actuava com a president, se’l va informar que: “Dicho Concejo de Administración por mayoría no ha considerado prudente la intervención de notario en la sesión que se estaba celebrando por considerarlo deprimente y vejatorio para las personas que integran dicho Concejo.”

Aquest dia pel mateix notari, a requeriment de D. Lluís Zaforteza Villalonga, marquès del Verger, es notificà a D. Josep Zaforteza i Musoles, gerent de la societat, i a D. Gabriel Siquier i Verd, president que havia estat de la junta celebrada segons la qual s’havia aprovat entregar a dit gerent les accions que estaven en cartera al tipus de 105 enters, que l’acord era il·legal i nul. Els requerits manifestaren que “D. José Zaforteza no está dispuesto a recibir órdenes del sr. requiriente y D. Gabriel Siquier que entiende que el acuerdo a que se refiere el requerimiento es legal y por tanto tiene que cumplirse.”

Dia 8 d’agost de 1928 D. Pere Montaner i Gual, comte de Perelada, per no estar conforme amb l’orientació que es donava a la societat, presentà la dimissió del càrrec de conseller.

Dia 11 d’agost de 1928 D. Gabriel Siquier, per haver decidit vendre les accions de la societat, presentà la dimissió com a vocal del Consell d’Administració.

Per dimissió de tots els vocals se celebrà una Junta General extraordinària, on es reelegí president D. Joan Massanet i Verd, cosa que li fou comunicada per escrit dia 22 de desembre de 1928.

Dia 22 de novembre de 1928 tengué lloc la darrera sessió de la Comissió Permanent.

Dia 21 de juny de 1929, a una junta celebrada al local de GESA a Palma, es nomenà director enginyer el Sr. Roberto Grinnell, per dimissió de D. Josep Zaforteza i Musoles, que tenia idèntic càrrec. El nou director sols durà fins al 12 de novembre del mateix 1929, en què fou elegit el Sr. Horace Hill-Patterson.

Dia 23 de novembre de 1929 D. Jacint Soberats Arrom, com a apoderat de La Propagadora Balear de Alumbrado, entregà un taló de la Banca March a Rafael Crespí Crespí de sa Pobla d’un import de 1.500 PTA, com a indemnització d’un mul que morí per accident en tocar una línia elèctrica.

PUNT FINAL

Com un final de tragèdia grega, foren els actes que tengueren lloc els dies 29 de maig i 26 de juny de 1936, a requeriment de D. Rafael de Lacy, vicepresident de Gas y Electricidad, SA per absència del president, en presència del notari D. Manuel Cerdó i Pujol, que donà fe del que s'estava fent, a un forn de la fàbrica de GESA situada a Can Pere Antoni de Palma, en què el primer dia dels citats es cremaren 4.995 accions de les sèries A, B,C i D i l'altre dia, 1.200 accions de la sèrie F de l'extingida societat La Propagadora Balear de Alumbrado.